

ШИРОТНА І ДОВГОТНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДИННОГО ЛАНДШАФТНОГО ПОЯСУ

*Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна,
opchyzh@gmail.com*

Рассмотрена проблема дифференциации уникальной природной структуры – Серединного ландшафтного пояса Восточноевропейской равнины; используя «правило триады» в пределах пояса выделено три широтных полосы: Ополье-Полесская, Главного рубежа и Лесостепных полесий и три долготных сектора: Западный, Центральный и Восточный, что существенно улучшит возможности рационального использования их природы и ландшафтов.

Східноєвропейський серединний ландшафтний пояс складна, динамічна й оригінальна природна структура. У процесі його пізнання виявлена чітка диференціація природи і ландшафтів як у широтному, так і довготному напрямках.

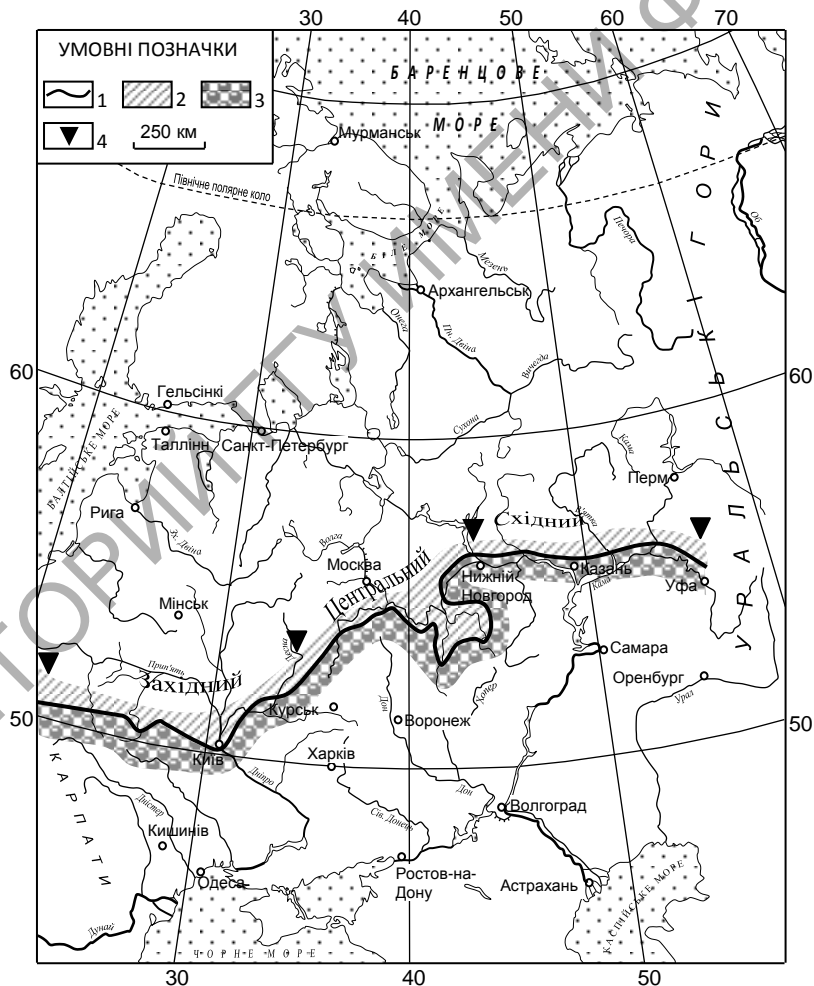
Широтна диференціація – зміна структури і властивостей ландшафтних комплексів Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу з півночі на південь, що зумовлені історією розвитку та змінами кліматичних умов. Виокремлення широтної триади відбувалось поступово. У 1949 році Ф.М. Мільков, проведену Г.І. Танфільєвим межу між ліською і степовою областями (тепер між зонами мішаних хвойно-широколистих лісів і лісостепом) назвав *Головним ландшафтним рубежем Східноєвропейської рівнини* [3]. Пізніше, у 1981 році Ф.М. Мільков на північ від цього рубежу обґрунтовує наявність *Опілле – Поліської структурно-морфологічної ландшафтної стрічки*. У 2001 році, застосовуючи правило триади, Г.І. Денисик, на південь від Головного рубежу виокремлює *ландшафтну стрічку Лісостепових полісь* [2]. У сукупності, ці три природні структури (з півночі на південь) – Опілле-Поліська стрічка, Головний ландшафтний рубіж і Стрічка Лісостепових полісь формують широтну триаду

оригінальної природної структури – Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу (рисунки 1, 2).

1 – Опіле-Поліська ландшафтна стрічка; 2 – Головний ландшафтний рубіж; 3 – ландшафтна стрічка Лісостепових полісь; 4 – мішані хвойно-широколисті ліси; 5 – Опілля; 6 – Лісостеп; 7 – Лісостепові полісся. Межі: 8 – між мішаними хвойно-широколистими лісами і лісостепом; 9 – Головного ландшафтного рубежу; 10 – ландшафтних стрічок.

Рисунок 1 – Широтна диференціація Західного сектору Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу

1 – Головний ландшафтний рубіж; 2 – Опілле-Поліська ландшафтна стрічка; 3 – стрічка лісостепових полісь; 4 – межі секторів

Рисунок 2 – Довготна диференціація Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу

Довготна диференціація – сформувалася у результаті зміни природних умов і ландшафту Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу, що зумовлені зростанням континентальності клімату із заходу на схід і відповідними до них змінами у ґрунтовому та рослинному покривах. Це дає можливість у межах Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу виокремити три різних за природними умовами і структурою ландшафту, сектори.

Західний – розташований переважно у межах України, виділяється складністю структури, строкатістю; детальніше розглянутий у монографії «Лісостепові полісся» та окремих статтях [2, 4]; *центральний* – охоплює верхів'я річки Дон, Мещерське і Цінське полісся, тобто формує «велику дугу» Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу від м. Брянськ через Підмосков'я до Н. Новгород, природа і ландшафти якого давно і детально розглянуті у численних публікаціях [1]; *східний* – приурочений до широтних ділянок річки Волга та її приток Оки й Уфи між містами Н. Новгород та Уфа з чітко вираженими і фрагментарно дослідженими поліссями у межах річкових долин.

Структура ландшафту Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу складна, різноманітна і динамічна. Науковцями вона пізнавалась поступово, особливо активно упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Однак і зараз є ще багато проблемних питань у вирішенні яких пізнання диференціації Східноєвропейського поясу є актуальним. Диференціація передбачає поділ географічного об'єкту, переважно на три складових – центральну і дві прилеглих, що у сукупності формують ціле. Це дало можливість виокремити у межах Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу регіональні широтну і довготну тріади. Безперечно, що це лише попередні дослідження, які у подальшому сприятимуть детальнішому пізнанню як Східноєвропейського серединного ландшафтного поясу, так і окремих його ландшафтних комплексів регіонального і типологічного рівнів.

Список літератури

- 1 Ахромеев, Л.М. Природа, генезис, история развития и ландшафтная структура ополей Центральной России / Л.М. Ахромеев. – Брянськ : РИО Брянского университета, 2008. – 182 с.
- 2 Денисик, Г.І. Лісостепові Полісся / Г.І. Денисик, О.П. Чиж. – Вінниця : ПП «Видавництво» «Теза», 2007. – 210 с.
- 3 Мильков, Ф.Н. О некоторых географических закономерностях, вытекающих из анализа ландшафтных зон Русской равнины / Ф.Н. Мильков // Проблемы физической географии. – М., 1949. – Т. 14. – С. 46–63.
- 4 Чиж, О.П. Антропогенізація Західного сектору Серединного ландшафтного поясу / О.П. Чиж // Наук. вісник Чернівецького національного університету. Серія: Географія, 2012. – Вип. 614–615. – С. 34–39.

O.P. CHYZH

LATITUDINAL AND LONGITUDINAL DIFFERENTIATION OF THE EASTERN EUROPEAN LANDSCAPE BELT

The problem of differentiation of the unique natural structure – Middle East European plain landscape belt are considered; using «triad rule» within the zone allocated to three latitudinal bands: Opole-Polisska, the Main Line and Forest-Steppe Poliss and three longitudinal sectors: West, Central and East, which significantly improve the possibilities of nature and landscapes rational use.